

INNEHÅLL

BAKGRUND	3
OM IFIP '98	3
OM KNOWRIGHT '98	4
OM DENNA RAPPORT	4
KNOWRIGHT '98	5
BEHANDLADE TEMAN	5
ETIK	6
<i>InfoEthics – Victor Montviloff</i>	6
<i>Ethical Behaviour: Piracy, Hacking and Eavesdropping versus Copyright – Peter Randle</i>	9
<i>The Ethics of Encryption and Inscription – Christopher Zielinski</i>	10
<i>Computer Ethics – Mikko Siponen, Jorma Kajava</i>	12
E-HANDEL OCH IMMATERIALRÄTT	13
<i>Electronic Copyright Commerce: The Role of Intermediaries – Daniel Gervais</i>	13
<i>Netlaw – Wilfred Reiners</i>	15
<i>Commerce and fair practice in Europe – Vincent Porter, Farrell Burnett</i>	16
<i>Hyperlinks, Frames and Inline Images – Gerhard Laga</i>	17
<i>Jurisdiction and Domain Names – Ralph Kilches</i>	18
<i>The New Internet Treaties – Mihály Ficsor</i>	20
<i>New Challenges for EU Copyright Law – Jens Gaster</i>	21
<i>Software Contracts and Licenses and Uniform Commercial Code 2B – David Rice</i>	21
<i>Paneldebatt: WWW – Regulation, Policy and Law</i>	22
PATENT OCH PROGRAM	23
<i>The Perspective of the European Patent Office – Yannis Skulikaris</i>	24
<i>Patent Protection of Computer Software in the United States and Japan – Karl Ruping</i>	24
<i>Copyright Protection for Objects and Classes – Frank Koch</i>	25
<i>The Changing Role of Patent and Copyright Protection for Software and Communication technology – Gregory Kirsch</i>	26
<i>Towards a Coherent Framework fo Intellectual Property in the Information Age – Assafa Endeshaw</i> ..	26
GLOBALA UTVECKLINGSTENDENSER	27
<i>Impact of the Intellectual Property Protection on the Economic Development in Egypt – Abd El-Mouty Azzam</i>	27
<i>Legal Issues of Electronic Commerce in Czech Republic – Zbynek Loebel</i>	28
<i>Information Technology and Yugoslav Intellectual Property Law – Mirjana Draculic, Ratimir Draculic</i>	28

ANALYS	29
BREDA PERSPEKTIV EFTERLYSES	29
KAN VI LAGSTIFTA OM TEKNIK?	29
<i>Etik istället?</i>	30
E HANDELNS VÄXANDE BETYDELSE	30
... OCH DESS SKIFTANDE FORMER.....	31
<i>Indelning efter parter</i>	31
<i>Indelning efter föremål</i>	33
<i>Indelning efter affärsmodell</i>	33
<i>Indelning efter teknik</i>	34
<i>Vilken sorts e-handel?</i>	35
PATENTSKYDDET FÖR PROGRAM UTÖKAS!.....	36
<i>Integration</i>	36
<i>Rekommendationer</i>	37
AVSLUTANDE KOMMENTARER	38
KÄLLOR	39

BAKGRUND

Denna bevakningsrapport kommer i korthet att redogöra för konferensen KnowRight '98 som hölls under paraplykonferensen IFIP '98. Titeln på rapporten, *Trädens viskningar – KnowRight '98* är hämtad från ett litet stycke grekisk mytologi. Grekerna använde orakel för att förutsäga framtiden, och det äldsta av dessa orakel var oraklet i Dodoni. Där, i hjärtat av regionen Epirus, försökte grekiska präster förutsäga framtiden genom att lyssna till hur vinden prasslade i lövverket på en gammal ek (möjligen var det ett lärkträd).

Uppgiften att tolka suset i lövkronorna liknar i mångt och mycket uppgiften att försöka följa och upptäcka trender inom ett så dynamiskt ämne som IT-rätten, vinden är den snabba förändringen i den teknik som juristen försöker reglera och löven, de känsliga löv som vid storm blåser bort, är lagarna som vi har. Att lyssna till hur löven prasslar är att försöka förstå vad som skall ske med tekniken och lagarna i framtiden. Att tolka sus är emellertid ingen lätt uppgift.

Det har redan påpekats i *Informationssamhällets juridik* (SISU-rapport 98:03) att SISU utvecklat sin juridiska och rättsliga bevakningsverksamhet. Det första resultatet av denna ansträngning återfinns i *Personuppgiftslagen – bättre lycka denna gång?* (SISU-rapport 98:04). Den rapport som nu föreligger försöker fånga upp trender och strömningar inom ett större område, i syfte att hålla envar, som är intresserad, informerad om utvecklingen i det spännande område där juridik och teknik möts.

OM IFIP '98

International Federation for Information Processing (IFIP) har ett grundmurat rykte som en av de mest omfattande och etablerade organisationer som ägnar sig åt den nya informations- och kommunikationstekniken. Med jämna mellanrum håller IFIP konferens och årets konferens var den 15:e i ordningen sedan 1959.

Verksamheten inom IFIP har växt lavinartat med den ökade användningen och betydelsen av den nya tekniken. IFIP har också kommit att erhålla ett mycket gott rykte – något som återspeglades i det magnifika välkommandet i Wien och Budapest där både ministrar och ordföranden för en mängd föreningar deltog.

Årets konferens var mycket stor: 1200 deltagare från nära 75 länder deltog. Konferensen var av detta skäl uppdelad på *sju* mindre delkonferenser: SEC '98 (som koncentrerade sig på IT och säkerhet), IT & KNOWS (som koncentrerade sig på kunskapssystem), Fundamentals (som koncentrerade sig på datavetenskapens grunder), Telecooperation (som koncentrerade sig på distanssamarbete), Teleteaching '98 (distansundervisning),

ICCHP '98 (som koncentrerade sig på hur den nya tekniken kan användas för att underlätta för funktionshindrade) och Knowright '98.

OM KNOWRIGHT '98

KnowRight '98 var den andra i en tänkt serie internationella konferenser som hölls om det växande området där teknik och juridik möts. Konferensen koncentrerades kring ett speciellt tema: informationens rörelsefrihet och upphovsrättens (och andra immaterialrätters) begränsande inverkan på denna rörelsefrihet.¹

Deltagare från en mängd olika länder och discipliner deltog. Det har varit ett av arrangörernas uttalade syften med konferensen att sammanföra tekniker och jurister, och detta är något KnowRight lyckas bra med.

OM DENNA RAPPORT

Denna rapport har disponerats så att den inledningsvis presenterar KnowRight '98 – teman och problemställningar – för att sedan ge korta referat av flertalet av de föredrag som hölls. (Författaren har känt sig tvungen att utesluta vissa föredrag – inte så mycket av kvalitetsskäl som av utrymmes- och dispositionsskäl.)

Inledningen till varje ämnesområde kommer i korthet att antyda hur diskussionen såg ut inom det aktuella området, och den endast delvis intresserade läsaren kan därför välja att läsa dessa inledningar och därefter hasta vidare till det tredje kapitlet där en analys av konferensen och de stämningar som rådde under densamma återfinns.

Föredragen har sammanfattats kraftigt – för den intresserade finns *proceedings* från konferensen att införskaffa från arrangörerna – och syftet är att lyfta fram kärnan i respektive talares presentation.²

---

¹ Den fullständiga titeln på konferensen är KnowRight '98 – 2nd International Conference on Intellectual Property Rights and Free Flow of Information.

² Konferensreflektioner och beställningar skall snart kunna göras på <http://www.ocg.or.at/ifip98>

KNOWRIGHT '98

I detta avsnitt kommer konferensen och dess områden att behandlas. Avsnittet inleds med en redogörelse för vilka ämnen som avhandlades.

BEHANDLADE TEMAN

KnowRight '98 var en konferens med ett, på ett sätt, mycket otacksamt ämnesområde. Informationsteknik och juridik möts i en mängd olika sammanhang, och varje sammanhang är intressant och ofta mycket omfattande.

Frågor om upphovsrättsligt skydd eller patentskydd för mjukvara, upphovsrätt i digitala nätverk som Internet, yttrandefrihet i nya medier, personuppgiftsskydd samlas under ett och samma område. Att försöka uppnå någon djupare koncentration på ett ämne låter sig alltså inte göras i konferensformen.

Samtidigt som denna mångfald kan vara farlig är den också inspirerande. Konferensen riskerade aldrig att bli teknisk eller långtråkig, utan vandrade mellan en stor mängd intressanta problem. Med tanke på dispositionen och läsaren har dessa ämnen sorterats under ett antal huvudrubriker:

Etik

Under denna rubrik diskuterade konferensen vikten av att inte vända de etiska frågorna ryggen i en situation där tekniken för människor samman i nya konstellationer och på nya sätt.

E-handel och immaterialrätt

Under denna rubrik har en stor mängd föredrag samlats. De har alla det gemensamt att de koncentrerar sig på den framväxande e-handeln och upphovsrättens ökade ekonomiska och juridiska betydelse.³

Patent och program

Till denna rubrik hör ett antal föredrag som diskuterade skyddet för mjukvara i framtiden.

---

³ Begreppet *e-handel* är för närvarande kontroversiellt. Jag använder det med viss vanda eftersom det är det mest spridda begreppet och det begrepp som Sveriges Regering valt att använda. Mer om detta nedan.

Globala utvecklingstendenser

Under denna rubrik återfinns ett flertal föredrag som i korthet presenterade utvecklingen i länder som inte annars kommer till tals i dessa sammanhang.

Nedan kommer dessa ämnesområden att behandlas vart och ett för sig. I inledningen till varje område ges en kort sammanfattning av diskussionerna för den läsare som endast vill få en överblick av vad som diskuterats.

ETIK

I och med framväxten av de nya internationella öppna nätverken, varav Internet är det mest kända, har en stor mängd människor fått tillgång till ett nytt sätt att mötas. Ofta påpekas att individer är mer anonyma i denna nya miljö än tidigare, och att de just därför kan förväntas uppträda mindre ärligt.⁴

När detta problem skall angripas är det viktigt att inte bara luta sig mot lagar och författningar, utan att också undersöka hur etiken kan användas för att analysera det nya beteendet. Finns det en speciell *on-line* moral att ta hänsyn till? Hur bör vi moraliskt hantera de nya frågor och frestelser som Internet ger upphov till? Och sist – men inte minst – hur hanterar vi frågan om de som inte har tillgång till nätverken? Är det vår moraliska plikt att skapa och bevara en etnisk mångfald på Internet? Att erbjuda hela jordens befolkningen tillgång till de nya nätverken? Är tillgång till information rentav en mänsklig rättighet?

Dessa frågor diskuterades under de sessioner som hade etik som sitt huvudämne.

InfoEthics – Victor Montviloff

Etiksessionerna inleddes med ett långt och innehållsrikt *keynote*-anförande av Victor Montviloff från UNESCO: ”InfoEthics: UNESCO’s approach to free flow of information”.

UNESCO är, berättade Montviloff, övertygade att frågan om informationsfriheten är en central fråga och de har arbetat med denna problematik sedan 1970-talet. Under detta arbete har UNESCO kommit till åsikten att det är viktigt att fokusera inte så mycket på *tekniken* som på *informationen* som flyter genom den.

---

⁴ Se om detta fenomen bl a Benno, Joachim *Transaktionens anonymisering* (rapport från IT-rättsliga observatoriet). <http://www.itkommissionen.se/observ/rapport1.htm>

Informations- och kommunikationsteknikens utveckling har medfört stora förändringar. Vi har idag många, åtminstone delvis, informationsbaserade ekonomier. Detta visar sig, menar UNESCO, ha både betydande fördelar och nackdelar. I och med att de globala nätverkens ekonomiska potential blir allt mer uppenbar väljer många länder att koncentrera sig på att befrämja olika former av elektronisk affärsverksamhet. Den kulturella, sociala och pedagogiska informationen som Internet och andra nätverk kan sprida och skydda hamnar i skuggan av underhållningsprodukter.

Denna tendens oroar UNESCO, som menar att det utan en tydlig medvetenhet om de värden som finns i kulturarvet, inte finns någon möjlighet till "infocivilisation". (Begreppet "infocivilisation" används av UNESCO för att peka på hur det globala världssamfundet skulle kunna se ut om det bestod av ett antal högt utvecklade informationssamhällen.)

UNESCO arbetar för en framtid i vilken bibliotek och arkiv kommer att ha en central betydelse i förvaltningen av kulturarv och information. Visionen som ligger till grund för detta arbete är storslagen: UNESCO vill skapa en världsomfattande *public domain*, fylld av information som fritt skall kunna nyttjas av vem som helst.⁵ En verksamhet som redan idag pågår, om än i blygsam omfattning, på UNESCOs webbplats.⁶

Utvecklingen i den övriga världen oroar emellertid UNESCO. Alltför ofta, menade Montviloff, råder endast en uppsluppen "teknoeufori" – en fascination inför tekniken och dess finesser som bortser från innehållets kvalitet.

UNESCO betonar också att det ofta visats att användares **tillit** till de globala nätverken beror av om innehållet är sådant att det ger ett trovärdigt intryck. Användarens tillit till Internet beror av kvaliteten på innehållet, och endast kommersiellt innehåll kan aldrig vara tillräckligt för att skapa en djupare typ av tillit till systemen.

UNESCOs vision om en gigantisk *public domain* understödjes av massiva utbildningsinsatser och internationellt samarbete med andra berörda organisationer.

UNESCO utlyser också ett pris, för bästa informationssite, i syfte att uppmuntra icke-kommersiell användning av Internet.

UNESCO söker därtill bygga ut *community centers*, virtuella laboratorier och andra webbplatser och vill ha stöd från grupper som inte har haft en dominerande roll i Internets framväxt, det behövs filosofer, sociologer, lärare och andra yrkesgrupper som förstår de nya infoetiska frågor som aktualiseras i användningen av de digitala nätverken.

---

⁵ *Public domain* – ung. allmän egendom.

⁶ <http://www.unesco.org>

Vilka frågor styr nätverkens utveckling idag? Det realistiska svaret på detta är, menade Montviloff, ekonomiska frågor. Elektronisk affärsverksamhet har satt fokus på de enorma möjligheter som finns att tjäna pengar på exempelvis näthandel. Omsättningen uppskattas uppnå gigantiska summor inom en kort tidsrymd.⁷ I detta kommersiella sammanhang betonas ofta **producenternas** rättigheter – men det är inte klart vem som tar **användarens** parti!

Tillgång till information är en grundläggande **mänsklig rättighet**, så också rätten att slippa att utsättas för våldsam eller skadlig information, menar UNESCO.

Det finns också en mer oroande sida av den exploderande e-handeln. Den ofta högstämnda diskussionen om yttrandefrihet som flammor i Västeuropa och USA får helt andra undertoner i Afrika. *Freedom of information* och *e-commerce* blir för vissa länder en annan och ny form av imperialism, menade Montviloff.

Oaktat dessa risker tror och hoppas UNESCO att *e-commerce* kommer att fylla en viktig roll i framtiden, men det är viktigt att se att om *e-commerce* regleras så att den gynnar endast kommersiella giganter uppstår en ny imperialism. När vi talar om ”globala nätverk” ljuger vi. UNESCO vill att ett informationssamhället skall omfatta alla länder och klasser. Kommersialiseringen av kulturen är därför en stor utmaning för UNESCO.

Information skall göras tillgänglig gratis, men UNESCO undviker frågan om upphovsrättsliga undantag och använder istället en egen konstruktion: ”copyleft” – där författarna till akademiskt material avsäger sig sin upphovsrätt och endast behåller paternitetsrätten (rätten att bli angiven som författare) samt en garanti för att innehållet inte ändras eller manipuleras.

Under det att innehållet på Internet ökar i kvantitet ser kvaliteten ut att sjunka. Det blir i denna situation viktigt att rensa ut sådant som vi inte vill ha, menade Montviloff. Det borde gå att klargöra vad som är socialt acceptabelt material. Internationella normativa ramverk skulle kunna etableras inom detta område. En rätt att vägra ta del av den nya tekniken måste också diskuteras för de länder med värderingar som strider mot dessa internationella ramverk. UNESCO är intresserade av olika sociala filteringsystem som PICS, men skeptiska mot rent tekniska lösningar på kvalitets- och innehållsfrågan.⁸

---

⁷ Se t ex *Ett europeiskt initiativ inom elektronisk handel* (KOM (97)157) där den elektroniska handel år 2000 beräknas uppgå till 200 miljarder ecu, grovt räknat 1800 miljarder svenska kronor. Detta var en siffra som upprepades många gånger under konferensen.

⁸ Platform for Internet Content Selection – en teknisk lösning för att klassificera innehåll. Numer ingår PICS-ansträngningarna i de mer generella metadataprojekten.

Juridiska lösningar, menar UNESCO, behövs. Men i breda drag och utan detaljfixering. Montviloff menade att det kanske bör röra sig om självreglering, men inom ett juridiskt ramverk.

Förutom de hittills diskuterade frågorna ser UNESCO också en stor risk i den framväxande tekniska möjligheten att kartlägga och bevaka individen:

”There is no privacy on the Internet” deklarerade Montviloff, ”[...]the question of privacy goes well beyond our imagination. There is no doubt, as the European Parliament indicates, that a control organisation has to be established.” Att denna fråga verkligen är viktig framgick också av den diskussion som följde på Montviloffs föredrag.

I slutet av sitt anförande uppmanade Montviloff till en ny revision av Internet och informationssamhället. En revision som till sitt syfte skulle ha att göra den nya tekniken rättvis, mänsklig och säker – en vacker vision.

Ethical Behaviour: Piracy, Hacking and Eavesdropping versus Copyright – Peter Randle

Andre talare under etiksessionen var Peter Randle, från brittiska dataföreningen, BCS. Randles ämne var den alltmer accentuerade konflikt som finns mellan behovet av att kontrollera hur användare nyttjar olika program för att stävja piratkopieringen och behovet av att skydda samma användares integritet och privata sfär.

Randle pekade på flera exempel där stora dataföretag gått in och via Internet genomsökt enskilda användares datorer, funnit bevis för piratkopiering och åtalat. Denna typ av kamp mot piratkopiering är i allt väsentligt att jämföras med *hacking* – olagligt intrång i en annans system – menade Randle.

Ett annat tekniskt system, som Randle berättade om, kom att debatteras kraftigt. Det rör sig om ett system som med enkla medel kan fånga upp strålning från datorskärmar.⁹ Med en utrustning som påminner om tv-pejlarens går det sedan att fastställa vilka program en användare nyttjar. Även här, menade Randle, blir intrånget så stort att den individuella integriteten lider allvarlig skada.

Utan att erbjuda några säkra svar konstaterade Randle att det finns ett mycket svåröst problem, en intressekonflikt, i vår nuvarande situation. ”Can we prove piracy without violating privacy?” frågade han, retoriskt.

---

⁹ S k Tempestteknik se <http://jya.com/emr.pdf>

I den efterföljande diskussionen kom också ett annat problem att tas upp. Frågan om vad man måste kunna för att anses vara skyldig till ett brott. Ett skrämmande exempel drogs upp av Randle:

En lärare i Storbritannien hade pornografiska bilder på sin dator. Dessa bilder var emellertid inga som han med vilje hade sparat där, utan de hade sparats när webbläsarens cachade sidor.¹⁰ Läraren dömdes i första instans till 2 års villkorligt fängelse. Domen är nu överklagad.

Är det rimligt att dömas till ansvar för att en viss programvara har utfört vissa åtgärder? Måste användaren kunna sina programvaror så bra att han ser till att dessa inte litar på någon funktion som strider mot lagarna?

Problemet med caching är centralt, eftersom det också görs i mycket större skala av *Internet Service Providers* (ISP). De stora internetleverantörerna i Sverige cachar ofta populära sidor från andra länder för att det skall gå fortare att ladda ned dem. En cachad sida behöver endast laddas ned från den svenska delen av Internet och inte över den s k atlantkabeln.

The Ethics of Encryption and Inscription – Christopher Zielinski

Näste talare koncentrerade sig på ett mer begränsat område. Christopher Zielinski, som är aktiv inom det stora EU-projektet IMPRIMATUR i egenskap av sekreterare i ALCS – den engelska författarföreningen, ägnade sin uppmärksamhet åt att visa hur debatten om kryptering och märkning kommit att drunkna i en mängd tämligen överdrivna och skruvade argument.

Krypteringen har försvarats som ett sätt att värna individens privata sfär, men är det alldeles säkert att den erbjuder det bästa sättet?, undrade Zielinski. De nyliberala debattörer som förespråkar fri kryptering tycks, menar Zielinski, ha glömt bort att krypteringen ofta används för att minska informationens rörelsefrihet, en rörelsefrihet som samma nyliberaler vill skydda. Vi kan kryptera vår egen hemliga post, men regeringen kan lika gärna kryptera sina hemligheter om Watergate.

Krypteringen hyllas också som lösningen på den stora frågan om upphovsrättsligt skydd på Internet. Olika produkter med krypterad information har introducerats på marknaden,

---

¹⁰ Att cacha sidor är en process som används för att det skall gå snabbt att på Internet backa tillbaka till en sida som redan besökts. Sidan laddas ned till den egna datorn och läggs i en katalog tillfälligtvis, under en period av t ex 30 dagar. När användaren backar laddas sidan från hårddisken istället för från nätet vilket gör att tid sparas. Processen kan manipuleras av användaren och stängas av, men det krävs typiskt sett en medelkunnig användare för att göra detta.

men de har ofta varit så komplicerade att använda att de inte slagit igenom.¹¹ Grundidén i dessa produkter har varit att sprida upphovsrättsligt skyddat material i krypterad form och sedan i utbyte mot betalning distribuera nycklar till köparna. Zielinski ställde sig mycket skeptisk till om kryptering verkligen var det ”svar i maskinen” som alla har letat efter.¹²

Istället för kryptering föreslog Zielinski att vi skulle ägna betydande uppmärksamhet åt vattenmärkning och fingeravtrycksteknik – inskription.¹³ (Skillnaden mellan dessa båda är litet oklar, men Zielinski menade att en möjlig skillnad var att vattenmärkning inte syntes med blotta ögat, men att fingeravtrycksteknik kunde ses av användaren – men han tillstod att det finns de som använder begreppen precis tvärtom.)

Vattenmärkning skiljer sig från krypteringen på flera olika sätt. Det går till exempel utmärkt att kopiera ett musikstycke som är vattenmärkt. Om ett musikstycke krypterats kan endast den som har koden låsa upp det och det kan krävas ytterligare en kod för att kopiera stycket. Är då inte detta, att kopiering av vattenmärkta produkter är möjligt, en nackdel?

Zielinski menade att så inte var fallet. Även om det går att kopiera en vattenmärkt produkt så går det alltid att *spåra produktens ursprung och även dess vandring genom olika mellanled*. Vattenmärkning är ett bevismedel, inte ett skyddsmedel i klassisk bemärkelse. Men i och med att det går att bevisa vem som äger rättigheterna öppnas nya möjligheter att skydda rättigheterna med konventionella rättsliga medel! En vattenmärkning kan åberopas i domstol om en person olagligen kopierat en annans upphovsrättsligt skyddade verk:

There is an avenue that provides hopes of a solution to this dichotomy, in systems that combine unencrypted content with identification information held in digital watermarks. In this scenario, the only defence against tampering or piracy is the law, and the identification information is used as evidence of origins and ownership (issues such as integrity and authenticity can also be handled this way).¹⁴

Även om vi inte kan täcka in 100% av de olagliga nyttjanden som sker, så kan vi uppnå *rimliga* skyddsnivåer. Skyddsnivåer som står i paritet med de som råder i vanlig handel (vi kan aldrig i vanlig handel gardera oss mot Pelle som kopierar en CD-skiva till sin kompis

---

¹¹ IBM har en produkt som heter Cryptolope som fortfarande är aktuell, se <http://www.cryptolope.ibm.com>

¹² ”The Answer to the Machine” är en engelsk slogan som används ofta när digital upphovsrätt diskuteras. Innebörden är klar: svaret på frågan om hur vi skall hantera de svårigheter som uppstår när de nya maskinerna träder in på scenen finns i dessa samma maskiner. ”The Answer to the Machine is in the Machine”.

¹³ Den intresserade läsaren hänvisas till *The Answer to the Machine* SISU-rapport (1998:08) för mer information om vattenmärkning.

¹⁴ Chris Zielinski, THE ETHICS OF ENCRYPTION AND INSCRIPTION

Kalle). Vattenmärkning kan, med andra ord, erbjuda *funktionell ekvivalens* – samma skydd som utanför de stora öppna nätverken och i den traditionella handeln.¹⁵

Avslutningsvis menade Zielinski att det under alla förhållanden ser ut att vara ett klokare alternativ att koncentrera sig på att utveckla vattenmärkningen om vi vill ha ett rimligt upphovsrättsligt skydd på Internet – och, menade han, vattenmärkningen kan mycket väl vara ett mer önskvärt moraliskt alternativ. Med vattenmärkning kan vi tillåta ett visst mått av eget nyttjande, skydda upphovsrätten, dess undantag och rätta informationens rörelsefrihet.

Alla problem är emellertid inte lösta härmed. I slutet av sitt föredrag påpekade Zielinski att det är långt ifrån uppenbart att det är försvarbart att i en vattenmärkning lagra information om vem som läst något, eller att övervaka vad en enskild individ läser för att se om något upphovsrättsligt skyddat verks vattenmärke skymtar förbi. Vi vill inte ha en digital värld där våra läsvanor kartläggs i minsta detalj. Lika litet som vi vill ha en helt krypterad digital värld där de som saknar nycklar bildar en ny underklass.

Computer Ethics – Mikko Siponen, Jorma Kajava

I den avslutande föreläsningen om etik togs ett intressant ämne upp: de ursäkter och moraliska försvarsargument som cirkulerar för de intrång i skyddade system som brukar kallas *hacking* eller *cracking*.¹⁶

Författarna Siponen och Kajava hade studerat olika ursäkter som förts fram och menade att dessa ofta inte var bärkraftiga. Även om detta inte är någon överraskning, var det intressant att se hur argumenten plockades isär.

Den metod som introducerades här var att lösa de moraliska problemen *ex analogia* – genom att ta parallella exempel och peka på hur vi anser att det beteende som en *hacker* ägnar sig åt är oacceptabelt i andra sfärer av samhället.

Ett exempel på detta gavs i en analys av argumentet att datorintrång endast är ett sätt att hålla systemadministratörer och andra informerade om svagheter i sina system. Siponen påpekade sardoniskt att vi knappast skulle acceptera detta som en ursäkt för ett vanligt inbrott. Tjuven som möter oss i dörren med några korta ord om att vi behöver bättre lås lär inte kunna undslippa en långvarig fängelsevistelse därmed.

---

¹⁵ Begreppet *funktionell ekvivalens* härstammar från UNCITRALs undersökningar av digitala signaturer och säger att vi vid utarbetande av juridiska lösningar på problem i de öppna nätverken bör eftersträva en säkerhet och miljö som är ekvivalent med den som råder i den ”verkliga” världen.

¹⁶ *Hacking* anses ibland omfatta legitim datorbesatthet och *cracking* olaglig sådan.

I botten av detta resonemang tyckte sig Siponen se något som inom moralfilosofin ibland kallas det naturalistiska misstaget: att tro att ett ”bör” kan följa från ett ”är”. Av att det går att döda en människa följer inte att vi skall det. (Det är – i förbigående – intressant att notera att Siponens resonemang om *ex analogia* tolkningar innehåller det omvända felslutet: att tro att vi aldrig kan etablera ett ”bör” där det finns ett ”är”. Bara för att det inte är så att vi inte får döda människor bara för att det går, följer inte att vi inte får döda människor alls under några omständigheter – tyvärr).

I slutet av sitt anförande menade Siponen att samhällets tålamod med denna typ av brott ofta stammar ur en undermålig analys av de försvar för verksamheten som har lagts fram. Detta påpekande instämde många i, och den populära bild av *hackers* som äventyrare och oskyldiga unga datoringenier visades vara osann i majoriteten av de fall av datorintrång som förekommer: oftast handlar det om industrispionage eller allmän förstörelselusta, berättade en deltagare.

Föredraget avslutade den del av konferensen som ägnats åt den etiska diskussionen.

E-HANDEL OCH IMMATERIALRÄTT

Lejonparten av konferensen cirklade kring ordet ”e-commerce”. Den företeelse som detta ord betecknar har blivit navet i den diskussion om immaterialrätt och öppna nätverk som pågått under flera år.

Den ökande betydelsen av immaterialrätter i ett kunskapssamhälle och möjligheten att sälja information diskuterades. Olika nya typer av intrång i varumärkesskydd och upphovsrättsligt skydd debatterades livligt. Hela den nya flora av bestämmelser som växt upp kring detta fenomen var också föremål för diskussion.

Nedan refereras en stor mängd olika föredrag, några med blott ett fåtal rader och andra i längre avsnitt.

Electronic Copyright Commerce: The Role of Intermediaries – Daniel Gervais

Gervais presentation (som utfördes av Zielinski, eftersom Gervais själv var på ett annat möte) behandlade den framväxande handeln med upphovsrättsligt skyddat material på Internet.

I ett försök att teckna några av de viktigaste skillnaderna mellan vanlig handel och e-handel presenterade Gervais en modell i vilken den gamla handelns särdrag framlades. Dessa var, menade Gervais, framförallt att de olika producentindustrierna, skivbranschen, bokbranschen och fotograferna t ex, arbetade var och en för sig med skilda media.

I den nya handeln flyter allt samman i ett medium som inte är specifikt för någon producentindustri. Böcker, musik och bilder kan alla distribueras över nätet i digital form och ofta nog görs detta i compilationer där de olika produkterna presenteras tillsammans. Multimediapresentationer har blivit något alldagligt som vi alla vant konsumerar.

Till och med själva betalningen har förändrats. I den traditionella handeln betalade vi med pengar mot faktura eller med postförskott och fick ut vår vara med traditionella transportmedel. Nu kan vi köpa våra produkter on-line och betala on-line under det att vi laddar ned det vi valt att inhandla.

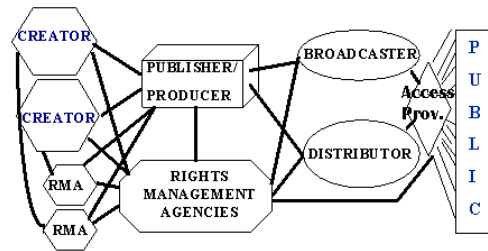
Vad Gervais söker är de nya villkor som definierar den nya marknaden. Med dessa villkor kan en ny modell för elektronisk handel med immaterialrätt konstrueras. Det främsta villkoret menar Gervais är just denna långt drivna integration av de olika marknaderna, medierna och producentleden och detta leder honom till det centrala problemet i den framställning han lämnade: hur kan vi veta vem som har rätt till vad i detta sammelsurium av produkter och rättigheter?

Gervais menar att lösningen finns i avtalsmallar och speciella mellanhänder som specialiserar sig på att klarera rättigheter för den som vill producera multimediaprodukter. Han ville med enfass påpeka att det är mycket mer sannolikt att det löses på detta sätt än med lagstiftning – mellanhänder och avtal kan vara globalt giltiga – det kan inte, definitionsmässigt, nationella lagar.

Trusted Third Parties, tredje parter överhuvud, kommer att ha en central betydelse. ”A one stop shop” behövs, menade Gervais. (Att denna roll är tilltalande för honom själv är med förlov sagt förståeligt eftersom han arbetar inom ett företag som redan ligger i startgroparna för en verksamhet som denna – oaktat detta är hans poäng säkert riktig.)

Det kanske intressantaste, på lång sikt, i Gervais föredrag kommer sist, i en bisats, och är att han erbjuder en ny metafor för informationssamhället: istället för att tala om ”the information superhighway”, menar han att vi bör tala om en komplex labyrint mellan användare, konsumenter och företag. Denna nya bild erbjuder rikt material för tanken. Den medeltida labyrinten är verkligen en bättre ikon för det gigantiska och oordnade projekt som informationssamhället visat sig bli.

THE CREATOR-TO-USER LABYRINTH

Gervais labyrintmodell mellan användare och upphovsman.

Netlaw – Wilfred Reiners

Näste föreläsare, Wilfred Reiners, kom till konferensen med sin bakgrund som advokat och med en stor mängd praktiska fall, att hämta erfarenheter ur.

Han menade, skämtsamt, att den nya handeln är en välsignelse för advokater. Om jag köper en bok i en bokhandel krävs endast ett avtal, om jag köper den via nätet involverar detta stundom mer än fem kontrakt. Kontrakt mellan mig och bokhandeln, mellan bokhandeln och banken som tar emot min betalning, mellan mig och min bank, mellan transportföretaget och banken, m fl. Med alla dessa kontrakt är det uppenbart att arbetsmarknaden för jurister blir bredare.

Studiet av de speciella villkor som den nya tekniken erbjuder kallade Reiners för ”Netlaw”, men han sade i samma andetag att de nya villkoren inte är separerade från den klassiska rätten, utan tvärtom integrerade med den i mycket hög grad. Netlaw är ett kollage av andra lagar och bestämmelser.

Ett område som visat sig rättsligt komplicerat är frågan om domännamn.¹⁷ Tyskland allena har under den korta tid som detta varit en aktuella fråga haft mer än 150 fall om domännamn uppe till bedömning domstol.

Reiners noterade också att han ofta mötte en ganska hög grad av okunskap om vilka juridiska villkor som råder i de öppna nätverken. Ett företag som vill marknadsföra något olagligt i Tyskland har t ex *inte* någon nytta av att flytta sin server till ett annat land där varan i fråga inte är olaglig. Förbluffande många klienter trodde dock att denna typ av tekniska lösningar kunde eliminera juridiska problem och sätta lagar ur spel.

¹⁷ Ett domännamn är en adress till en WWW-sida – ”www.sisu.se” innehåller domännamnet sisu.se. Dessa namn registreras hos olika aktörer på marknaden.

I och med den ökande handeln till konsumenter menade Reiners att nästa stora fråga på Internet kommer att bli marknadsföringsrättsliga problem.

Reiners berörde också i korthet de problem som MultiComCom (MultiCommunication Companies) möter i Tyskland. Dessa problem förekommer ofta inom företaget – i form av kostnads- och kontrollfrågor.

Reiners menade att många tyska företag var skeptiska till introduktionen av Internet på arbetsplatsen. Det finns i dessa företag en misstanke om att de anställda kommer att börja utnyttja Internet till okynnessurfande och att e-posten endast kommer att användas till privat post.

Att kontrollera vad de anställda använder nätet till och att föra loggfiler över deras e-post menade han knappast kunde vara tillåtet, eftersom fackföreningarna i Tyskland förbjudit detta i avtal.

Reiners presentation av de praktiska problem som ofta möter företag var intressant ur flera synvinklar, men det kanske mest uppseendeväckande var den okunskap om villkoren för on-lineetableringar och e-handel som han hävdade att han ofta mötte.

Commerce and fair practice in Europe – Vincent Porter, Farrell Burnett

I ett mycket koncentrerat föredrag presenterade två forskare, Porter och Burnett, forskning kring hur icke-kommersiell användning av upphovsrättsligt skyddat material kommer att påverkas av de nya avtal på upphovsrättens område som slutits under överinseende av World Intellectual Property Organisation (WIPO).¹⁸

Upphovsrätten har alltid godkänt vissa undantag från regeln om att rättigheterna tillkommer upphovsmannen. I Bern-konventionen finns utrymme för dessa undantag.¹⁹ I och med de nya WIPO-avtal som arbetats fram 1996 krymper dock möjligheten till undantag kraftigt, menade föreläsarna.

I denna nya ordning riskerar bibliotek och andra ideella aktörer att förlora mark. Drömmen om det digitala folkbiblioteket kan komma att stupa på upphovsrättsliga hinder. Vad vi ser är istället en kommersialisering av information i vilken bibliotek och andra får försöka konkurrera på marknadens villkor. ”Free use under the conditions of the Free Market”,

---

¹⁸ Dessa avtal, WIPO Copyright Treaty (WCT) och WIPO Performances and Phonography Treaty (WPPT), har förändrat upphovsrätten på ett intressant sätt och kallas ibland för The Internet Treaties. De kan studeras hos WIPO, på <http://www.wipo.org/eng/iplex/index.htm>

¹⁹ Bernkonventionen är det stora fördrag på upphovsrättens område som ligger till grund för synen på upphovsrätten i västvärlden.

som Vincent Porter formulerade saken. Denna varningssignal om bibliotekens förändrade ställning har klingat ett tag – om något skall göras, bör det ske snart, påpekade Burnett.

Förändringarna sker på en djup nivå. Det finns idag, menade de båda, en tydlig glidning i det rättsliga språket. Där jurister och avtal tidigare talade om ”upphovsmannen” eller ”författaren” används idag oftare ordet ”rättighetsinnehavaren”.

På denna nya kommersiella marknad blir det bara en naturlig konsekvens att fler olika aktörer försöker avtala bort det fria nyttjandet som tidigare legitimerade bibliotekens verksamhet. Särskilda avtal, så som ”site-licenses” har börjat dyka upp²⁰. Dessa erbjuder elektronisk information på mycket hårda villkor åt biblioteken.

In practice statutory exemptions and limitations are being eroded by the site licenses issued to libraries by rights holders of scientific information. These site licenses allow the libraries to use scientific journals in an electronic form for a limited time in exchange for a fee.

Ett exempel på detta är ett företag som i sitt avtal tagit med en bestämmelse som säger att så länge biblioteket prenumererar på den elektroniska informationstjänst det rör sig om, så får man använda även gammalt material som biblioteket *redan betalat för*, men i samma ögonblick som prenumerationen avbryts blir biblioteket skyldigt att radera även sådan information som redan kommit biblioteket till godo. Och vem skulle, undrade Porter, godkänna en tidningsprenumeration på dessa villkor? Att gamla lösnummer skulle återlämnas när prenumerationen sades upp skulle anses vara ett bisarrt villkor!

Delvis kan detta sägas bero av att bibliotekens verksamhet plötsligt har blivit kommersiellt gångbar, påpekade någon. I en värld där det är svårt att skilja mellan en kommersiell informationsmäklare och ett bibliotek är det naturligt att villkoren hårdnar.

Porter och Burnett menade att det är hög tid att säkra ett rimligt utrymme för forskningsbibliotek och gemensamma informationsresurser.

Hyperlinks, Frames and Inline Images – Gerhard Laga

Ofta ser vi diskussioner i dagspress och populära tidskrifter om IT om länkar och ramar, två företeelser som är mycket vanliga på Internet. Att länka till någon innebär att vi på en webbsida lägger upp en klickbar text eller bild som hänvisar till annat material på Internet (bilder, musik, andra webbsidor m m). Ramverk (frames) används för att rama in en annans eller egna sidor.

Den uppenbara fråga som en jurist ställer sig är om det är tillåtet att länka och rama in – är det inte intrång i upphovsrätten?

---

²⁰ Detta kan också betyda en licens att utnyttja ett program inom ett helt företag.

Laga anser inte att det är otillåtet att länka, främst eftersom det skulle strida mot själva syftet med Internet:

All the information contained in Websites is meant to be public. If this was not the case, there would be no reason for publishing it on the WWW. One can keep the information on his hard drive or just send it in an email. So the fundamental principal behind the WWW was a kind of conclusive consent to link to other pages and get linked as well.

Frågan är givetvis mer komplicerad än så, men Laga har en viktig poäng här. Vi kan inte lägga upp en WWW-sida och inbilla oss att den skall få vara helt ifred. Det vore som att sätta upp en plansch i tunnelbanan och klaga på att den läses av de förbipasserande.

När det gäller ramar och s k *framing* menar Laga att det idag finns tekniska lösningar på problemet med människor som ramar in andras arbete. Genom att nyttja enkla JavaScript-lösningar kan vi undvika att någon ramar in det innehåll vi kämpat hårt för att framställa.

Laga slutar också sitt föredrag med att peka på att många av dessa ”smärre” problem med länkar, ramar och inlänkade bilder kan lösas med tekniska verktyg. Ofta nog kan en jurist och tekniker tillsammans hitta nya sätt att undvika onödiga och oönskade upphovsrättsliga intrång.

Jurisdiction and Domain Names – Ralph Kilches

Ralph Kilches föredrag handlade om domännamn och strider om dessa. Domännamnsdebatten rasar alltjämt, men har nu kommit in i vad som kan beskriva som en andra fas.

Den första fasen var en juridiskt okomplicerad fas där *domain name grabbers* tog multinationella företags namn och sedan tog betalt för att släppa registreringen till företaget²¹.

Den andra och mer komplicerade fasen som vi nu möter är en fas där det dyker upp fall där två parter båda har ett berättigat anspråk på ett namn.

Kilches nämnde ett fall där ett företag vid namn Heidelberg PR och staden Heidelberg är involverade i en process där de båda uppger att de borde ha adressen heidelberg.de.

Vem har då mest rätt? Heidelberg PR, som registrerade namnet först, eller staden Heidelberg? Kilches rekommenderade ingen lösning, men antydde att det enklaste kanske skulle vara att låta första till kvarn erhålla rätten till namnet.

---

²¹ I Sverige uppmärksammades detta genom företaget *controlaltdelete* som tog ett flertal kända företags domännamnsadresser – i USA var det skribenten och IT-analytikern Joshua Quittner som drog världens uppmärksamhet till sig för att ha registrerat www.mcdonalds.com.

Det finns ett annat problem här också: urholkningen av ett varumärke kan ske utan att ett företag märker detta. Ett subtilt exempel: antag att någon registrerar mcdonalds.com – ett enkelt felslag på tangentbordet vid angivandet av mcdonalds.com – och antag vidare att denne någon lägger upp sidor med annat innehåll där (såsom är fallet i www.yhahoo.com) detta är inte ett namn som naturligt kan associeras till domännamnet, men det kan ändå ge ett märkligt intryck eller erodera varumärket – är då detta på något sätt grund för ersättningsanspråk?

Det är i stort sett – och detta visade sig också under konferensen – omöjligt att diskutera problemen kring domännamn utan att diskutera problemen om varumärken. Det är på det hela taget en fråga som inte låter sig lösas utan att vi också klart och tydligt förstår hur och varför ett företag använder sig av en logo eller ett varumärke.

I första hand används ett varumärke för att skapa ett sätt att behålla och ackumulera eventuell goodwill som företaget kan skapa. Varumärket stärks om det kan associeras till goda affärer, bra produkter eller framgång i allmänhet. Varumärket kan också eroderas, och kanske till och med få negativt värde, om det associeras med katastrofer eller dåliga produkter. (Det svenska språket är rikt på exempel på detta: man kan uttrycka sin förtrytelse över kvaliteten på en produkt genom att säga att den var ”epa”. Det skulle också – var i världen vi än befinner oss – var svårt att starta färjetrafik under firman Titanic Sea Travel.)

Ett varumärke är det starkaste medlet för att marknadsföra sig på Internet. I ett medium där avsändaren alltid är ”dold”, åtminstone i den bemärkelsen att vi aldrig kan identifiera vem som lagt upp en viss sida utan mycket ansträngande efterforskningar, är det viktigt att ha tydliga och enkla medel att identifiera avsändaren av ett budskap. Ett varumärke som inarbetats utanför Internet är ett utmärkt sådant medel.

Det är alltså centralt, för att befrämja e-handeln för ett företag, att kunna importera det renommé som företaget byggt upp under sin historia. Det bästa sättet att göra detta är givetvis att använda varumärket, logotypen eller den lilla maskot ett företag kan tänkas ha på den egna webbplatsen. Varumärket är ett kärll för att samla och bevara den trovärdighet som ett företag byggt upp under sin verksamhetshistoria.

Det är först i ljuset av detta som domännamnsdebattens djupt allvarliga grund framträder klart: ett tillsynes oskyldigt pojkstreck – att registrera mcdonalds.com, och sedan lägga upp information som strider mot bolagets intresse – kan skada varumärket och därmed den ackumulerade trovärdighet som ett företag förvaltar. Varumärkenas ekonomiska betydelse ökar i nya medier.

Rättframma attacker mot detta renommé är nu under kontroll – en person som saknar varje rätt till ett namn kan förlora en registrering – men Kilches visade att det finns mer

komplikerade problem, där två eller flera personer har ett rättmätigt anspråk på ett visst domännamn.

Ett annat problem är de registreringar som inte kan förutses, felslags- och felstavningsregistreringarna är ett intressant exempel. Vi kan inte förutse allt. Metatags, osynlig text och andra metoder för att bli högt registrerad i sökmotorer ger också upphov till svåra avvägningar – avvägningar som måste göras av domstolar i praxis.²²

The New Internet Treaties – Mihály Ficsor

Mihály Ficsor, från World Intellectual Property Organisation (WIPO) föreläste om de redan nämnda WIPO-avtal som formulerades 1996. Dessa avtal, som är att betrakta som utvidgningar av Bernkonventionen, har ännu inte trätt i kraft. Ficsors huvudsysselsättning är att försöka få enskilda stater att acceptera fördragen.

Under sitt föredrag vädjande han till den närvarande EU-representanten om underskrifter från EU. Grunderna för denna vädjan var enkla. Han hoppades kunna börja anpassa immaterialrätten till de nya tekniska villkoren och han hoppades att kunna börja använda de påtryckningsmetoder som finns i de nya avtalen och i World Trade Organisations (WTOs) TRIPS-avtal.

Med dessa avtal kan ett land utsättas för handelsrestriktioner om det inte respekterar immaterialrättsliga bestämmelser. ”If you do not respect Copyright, you can’t export your bananas” som Ficsor bitskt uttryckte saken.

Ficsor uppvisade en påtaglig irritation över vad han betecknade som ”dumheter om att Internet skulle förbjudas på grund av upphovsrättsliga problem”. Det som förmodligen avsågs var de diskussioner som förts just om kopiering som är nödvändig av tekniska skäl. När de stora internetleverantörerna kopierar sidor för att snabbare kunna leverera dem eller för att vidarebefordra dem görs *de facto* kopior. Ficsor menade dock att dessa inte hade någon kommersiell betydelse och att de inte heller skulle orsaka några större problem.

It should also be noted that the Diplomatic Conference adopted an agreed statement which was intended to address the issue of liability of service and accessproviders and of ”common carriers” in respect of transmission in interactive, on-demand networks.

It reads as follows: ”It is understood that the mere provision of physical facilities for enabling or making a communication does not in itself amount to communication within the meaning of this treaty [WCT] or the Berne Convention.[...]”

---

²² Metatags är fält i HTML-kod som kan användas för att ange information om ett dokument. De syns aldrig, men kan användas för att underlätta klassificeringen av en sida hos en sökmotor t ex. Ett oseriöst företag kan lägga in kända varumärken och hoppas att få flera träffar då de hoppas komma upp när någon söker på de kända varumärkena. Osynlig text är en variant på detta tema där text i samma färg som bakgrund används för att lura de sökmotorer som arbetar med indexering av de ord som står på en sida. Ett företag kan skriva ned kända firmors namn i osynlig text och hoppas hamna högre i sökmotorns sorteringar.

Frågan om ansvar överhuvud för vad som förmedlas borde, menade Ficsor, lösas i domstol och inte i fördrag.

När det gällde farhågorna om bibliotekens förändrade ställning, så menade Ficsor att denna förändring beror på att bibliotek som ger sig in på informationsmarknaden inte längre är bibliotek i detta ords gamla betydelse. Ett bibliotek som *on-line* tillgängliggör allt sitt material – böcker, musik och konst – kommer att inverka menligt i betydande grad på den kommersiella försäljningen av dessa verk, på ett sätt som biblioteken idag inte gör.

Ficsor nämnde också att lättheten att kopiera digitalt givetvis gör att denna typ av *on-line* bibliotek mest kommer att likna gratisdepåer på Internet.

Avslutningsvis påpekade Ficsor att det nu ser ut att vara så att USA kommer att ratificera WIPO-avtalet och att det finns skäl att tro att de kommer att uppmuntra andra att göra likadant. Målet, menade han, är att få 30-50 länder att ratificera de nya avtalen från 1996 – då kommer de att ha den auktoritet som krävs för att skydda upphovsrätten i nya medier.

New Challenges for EU Copyright Law – Jens Gaster

Nästa talare, Jens Gaster, tackade Ficsor för hans råd, men menade att WIPO-avtalen kommer att ratificeras först när de implementerats i medlemsländerna. Denna metodik var att föredra menade Gaster, eftersom en ratificering annars skulle kunna bli ett slag i luften. Det EU-direktiv som ligger sedan december 1997 försöker att harmonisera och implementera WIPO-avtalen.

Gaster gjorde en kort genomgång av det arbete som pågått för att harmonisera immaterialrätten inom EU, och pekade särskilt på databasdirektivet, som han menade var en ansträngning som syftade till att skilja på kreativitets- och investeringsskydd för verk. Att skapa en modell för skydd av databaser sammanföll med att skapa ett investeringsskydd, och den klassiska upphovsrätten, menade Gaster, var ett kreativitetsskydd. Det är viktigt att skilja dessa åt eftersom de förtjänar olika skydd och under olika lång tid.

Gaster annonserade också att det kommer ett förslag till direktiv om e-handel och ansvarighet under 1998. En fråga som länge diskuterats inom EU, men där inget direktivförslag framlagts. Ansvarighetsfrågan skall, menade Gaster, lösas horisontellt för alla olika situationer och därför plockades den inte in i direktivet om upphovsrätt.

Software Contracts and Licenses and Uniform Commercial Code 2B

– David Rice

David Rice höll ett kort föredrag om ett problem i Uniform Commercial Code 2B, den nya lagstiftning för näthandel (bl a) som USA har arbetat med en lång tid. I denna lagstiftning

finns en ouppmärksamhet nyhet: det går nu att formulera avtal så att varje vidareförsäljning av programvara och immateriella produkter måste godkännas av rättighetsinnehavaren.

Om jag således köpt en kopia av ett program eller någon mjukvara, så kan avtalet fordra att jag om jag vill sälja denna vidare eller köpa programvara *second hand* få rättighetsinnehavarens godkännande. I alla praktiska fall kommer sådan avtal att utplåna begagnatmarknaderna.

Att paragrafen stödjer denna typ av avtal gör att programvarutillverkare – de stora särintressen som deltagit vid formuleringen av lagen – slipper att konkurrera mot en *second hand*-marknad. Detta underlättar givetvis deras position.

En serie märkliga effekter följer av att UCC 2B stödjer denna typ av avtal. Om jag vill sälja mitt företag med inventarier och datorer måste jag alltså kontakta det företag som sålt mig min ordbehandlingsprogramvara et cetera och få deras godkännande! Och det är inte nog med detta! I avtalet kan de också specificera en särskild överlåtelseavgift. De slipper alltså inte endast en *second hand*-marknad utan kan också själva kassera in pengar varje gång ett program säljs vidare!

Dessa konsekvenser måste utredas, menade Rice, och han pekade också på risken i att införa nya begrepp. I UCC 2B talas om *informational property rights* – och det är inte helt klart vad detta är. Vanligtvis brukar immaterialrättsliga frågor lösas inom ramen för *intellectual property rights*, men det nya begreppet *kan* omfatta mycket mer än vad IPR omfattar – det vet vi inte ännu.

Paneldebatt: WWW – Regulation, Policy and Law

Som en avslutande och sammanfattande ansträngning samlades deltagarna i de olika seminarierna till en paneldebatt. Ämnet för debatten var omöjligt brett: Reglering, policydokument och lagar för World Wide Web.

Hur förhåller sig tekniken till lagarna? Kan vi reglera Internet och andra nätverk? Kan vi bara hoppas på självreglering? Dessa frågor och en mängd liknande avhandlades under paneldebatten.

Det konstaterades tidigt att det finns en skillnad i takt i utvecklingen av tekniken och i utvecklingen av de ramverk av lagar och förordningar som skall reglera denna nya teknik. Juridiken ligger hopplöst efter.

Logiskt, menade en deltagare, finns det bara två lösningar om två olika processer rör sig olika fort. Antingen saktar vi ned den ena eller så hastar vi på den andra. Ingen av dessa möjligheter är emellertid speciellt lyckad i det aktuella fallet. Panelen diskuterade frågan

länge, och kom fram till att den kanske inte var så enkel: att tala om *en* teknisk utveckling och *en* juridisk utveckling är tämligen oförsiktigt.

Det finns olika skikt, och dessa utvecklas i sin tur i olika takt. Inom juridiken kan vi t ex skilja mellan **lagar**, som måste fattas av riksdagen, **förordningar** som kan utfärdas av regeringen och **branschpraxis** som kan ändras mycket snabbt. I teknikens fall kan vi skilja mellan utvecklingen av **applikationer** – som går mycket snabbt och utvecklingen av ny **grundteknik**, som går långsammare. Spelmarknaden och marknaden för platta LCD-skärmar rör sig i olika takt.

Det är också att märka att branschpraxis och applikationsmarknaden går hand i hand, och utvecklas tillsammans, men att de lagar som ligger på lägre nivåer i den juridiska hierarkin med viss nödvändighet utvecklas långsamt. Några deltagare påpekade att detta kanske är så vi *vill* ha det: i en stat där lagarna ändras i samma takt som spelmarknaden skulle livet knappast ha den trygga tröghet som vi kräver i statsskick, ekonomiska system och domstolsväsendet. Det finns en avvägning att göra mellan snabbhet och säkerhet, och trögheten i det juridiska systemet är – för att använda datorslang, en *feature*, snarare än en *bug*.²³

Bland de andra konkreta frågor som diskuterades återfanns beskattningsfrågan – det visade sig att det inte var speciellt lätt att se hur kontrollen ser ut, de församlade experterna var mycket osäkra på hur handel över gränserna skulle kunna övervakas och beskattas.

Slutligen menade flera paneldeltagare att det förmodligen är fel att försöka reglera de nya företeelserna. Vi måste kanske istället förutsätta att människor i grunden är moraliska varelser och att det är detta som vi bör fokusera på. Genom att lyfta fram etiken och diskutera frågor om e-handel och immaterialrätter i ljuset av etiska principer kanske vi kan skapa något som en deltagare kallade *web of trust*²⁴. Det beslöts att ordföranden för paneldebatten skulle undersöka möjligheterna för att skapa en arbetsgrupp inom IFIP '98 för forskning kring begreppet "trust" – tillit.

PATENT OCH PROGRAM

En stor del av de föredrag som hölls under andra hälften av konferensen behandlade frågor om patent på och upphovsrätt till mjukvara. Just nu händer mycket inom området och den största förändringen är att utrymmet för att söka patent på mjukvara har ökat dramatiskt.

---

²³ Att säga att något är en *feature* snarare än en *bug* är att påpeka att vad som ser ut som en svaghet vid första anblick egentligen är en styrka.

²⁴ Begreppet känns förmodligen igen från diskussioner om kryptering och upphovsrätt, se <http://www.rubin.ch/pgp/weboftrust.en.html> och Stefik, Mark Trusted Systems i Scientific American 3/97 <http://www.sciam.com/0397issue/0397stefik.html> som behandlar frågan om tillit i digitala nätverk.

The Perspective of the European Patent Office – Yannis Skulikaris

Den förste talaren var Yannis Skulikaris, från *European Patent Office* (EPO), det europeiska organ som handhar och diskuterar olika patentfrågor. Han talade om hur EPO tror att skyddet för mjukvara kommer att förändras i framtiden. Hans åsikt var att upphovsrättskydd och patent kommer att komplettera varandra, men att patent kommer att bli ett allt viktigare inslag i framtida skyddsmodeller.

Detta är en oundviklig konsekvens av den globala integration som pågår på området där USA, Japan och EU försöker hitta gemensamma ramverk för att skydda mjukvara.

Hur vet vi då om en viss programvara kommer att få skydd eller inte? Skulikaris påpekade att det givetvis inte ges några enkla formler på detta område, men att:

Practically, for assessing the technical contribution, the current EPO examination practice relies on the skills necessary to conceive of and implement the solution offered by the claimed subject-matter. If such skills lie exclusively within a field excluded from patentability, e.g. mathematics, aesthetic arts, linguistics or pure application programming art, then patenting is denied. Otherwise, a patent is granted which, owing to the exhaustive foregoing search, has a high protection potential.

Detta innebär, i korthet, att om den mjukvara som skall patentsökas endast är ett resultat av framsteg inom områden där patent av hävd inte tillåts (matematik, konst m m) så kommer patent ej att medges. Annars trodde Skulikaris att patent mycket väl kunde komma ifråga. Han var dock noga med att påpeka att detta var hans personliga åsikt och inte EPOs officiella åsikt.

Patent Protection of Computer Software in the United States and Japan – Karl Ruping

Efter Skulikaris presentation följde en ingående redogörelse, presenterade av juristen Karl Ruping, för hur de två andra stora patentkontoren, det japanska och det amerikanska, hanterar frågor om mjukvarupatent.

Ruping pekade på att mjukvarupatent är ett nytt fenomen och att det inte finns kompetens och säkerhet att bedöma effekterna av att ge patent på olika mjukvaruprodukter. Hur brett skall skyddet vara? Skall någon kunna söka patent på idén att använda ”fönster” i databehandling?

I en utvärdering av de båda systemen – detta var Rupings egentliga ärende – visades att den japanska och amerikanska synen på patent är, innehållsmässigt likadan. Detta trots att de växt fram på helt olika sätt, USAs ur en omfattande rättspraxis och Japans ur olika riktlinjer från det japanska patentkontoret.

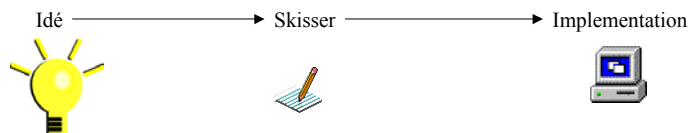

Copyright Protection for Objects and Classes – Frank Koch

Näste föreläsare, Frank Koch, koncentrerade sin presentation på en snäv fråga: kan objekt och klasser i objektorienterad utveckling få någon typ av skydd?

I objektorienterad utveckling används en metod där ett problem modelleras i form av särskilda objekt och metoder. Dessa modeller är inte färdiga datorprogram, och inte heller bara abstrakta idéer. De ligger mitt emellan dessa två extremer. I en bild:

Idéns väg till datorprogram och upphovsrättsligt skydd

Var i processen uppkommer det upphovsrättsliga skyddet?

Objekt kan också beskrivas som återanvändbara byggstenar, och just denna återanvändbarhet accentuerar det upphovsrättsliga problemet: om jag bygger en samling mycket användbara objekt – byggklossar – kan jag då erhålla ersättning om någon annan använder dem?²⁵

Koch menade att detta var problematiskt. Möjligen kunde han tänka sig att det fanns utrymme för att använda det särskilda skydd för databaser som utvecklats inom EU, för större samlingar av objekt.

Detta – att modern programvaruutveckling monterar ned den tidigare tydliga gränsen mellan program och databaser – menade Koch skulle kunna bli ett problem. Skyddet för datorprogram är mer omfattande och heltäckande än skyddet för databaser och en

---

²⁵ Detta problem har behandlats utförligt i *Allt faller i bitar* (SISU-rapport 1998:12).

upplösning av det antydda slaget skulle innebära att det blev oklart vilket skydd en betydande investering i objekt- och klassutveckling skulle ha.

Koch menade att EU-skyddet för databaser innebar att skyddet inom EU var bättre än det skydd som erbjuds i USA, som inte har något särskilt rättsligt skydd för sammanställningar.

Diskussionen som följde på Kochs föredrag avslöjade att detta kan bli ett än större problem om trenderna i mjukvaruutveckling fortsätter, eftersom det idag sällan sker att en mjukvaruutvecklare bygger från ingenting. Paket, bibliotek och mallar används ofta i den framväxande tekniken. Denna återanvändbarhet – som länge varit objektorienteringens heliga graal – är juridiskt komplicerad!

The Changing Role of Patent and Copyright Protection for Software and Communication Technology – Gregory Kirsch

Fler frågor om patent och mjukvaror kom sedan att diskuteras i Gregory Kirschs föredrag. Kirsch visade, med rika exempel från amerikansk rättspraxis, att vi kan se en tydlig tendens i den amerikanska rättsutvecklingen där det upphovsrättsliga skyddet för mjukvara minskar samtidigt som patentbarheten och patentskyddet ökar.

Utan att referera de enskilda rättsfallen kan konstateras att denna tendens är lika tydlig som dess konsekvenser är oklara. Kirsch menade att vi kommer att få se en mängd nya rättsfall på området inom en nära framtid, rättsfall där upphovsrättsligt skydd av programvara ställs mot patentskydd.

Ett företag eller en privatperson som i dagsläget står inför frågan om patentskydd skall sökas, bör allvarligt undersöka möjligheterna att få patent, menade Kirsch. Det är nämligen mycket svårt att förutse hur en strid mellan en påstådd upphovsrättsinnehavare och en påstådd patentinnehavare skulle kunna lösas.

For everyone software patents represent powerful legal rights that one cannot ignore. Thos who fail to recognize the importance of software patents – either as protection of their proprietary knowledge or as a barrier to their use of the proprietary knowledge of others – undoubtedly do so at their own peril.

Towards a Coherent Framework fo Intellectual Property in the Information Age – Assafa Endeshaw

Mot slutet av den session som behandlat olika immaterialrättsliga frågor ställdes en mycket bred och intressant fråga: hur kommer immaterialrätten att se ut i informationsåldern? Assafa Endeshaws presentation var givande om inte annat för att den vågade ta detta breda grepp om problematiken.

Genom att pröva olika föreslagna modeller visade Endeshaw att det egentligen inte står så många olika lösningar till buds. De gamla regleringar som vi har på området, menade Endeshaw, riskerar att falla samman under trycket från en alltmer enhetlig digital medieform. Vi ser redan idag svårigheter att avgöra om det är patent eller upphovsrätt som skall skydda program, och det är allt annat än lätt att klarera rättigheter för den snabbt växande multimedieindustrin. Vår kreativitet hittar ständigt former som ligger mellan de olika etablerade skyddsmodellerna.

De gamla modellerna kan vi alltså inte vända oss till för ledning i de nya frågorna, menade Endeshaw. Kan vi då hitta nya grunder för immaterialrätten? En sådan grund som diskuterats är att den marknadsframgång som en produkt har skall avgöra dess skydd – om något har ett värde på en marknad så är det skyddsvärt.

Denna attityd medför dock ett stort antal svårigheter, visade Endeshaw. Att försöka tala om vad exakt i en produkt som medför framgången på marknaden är en svårighet som ensam gör ett projekt av denna typ svår genomförbart.

Utan marknaden och de gamla formerna är emellertid antalet möjligheter ganska få. Endeshaw medgav därför att de svårigheter som nu möter de immaterialrättsliga formerna inte är lätta att komma till rätta med! Men varje lösning måste ta sin utgångspunkt i syftet med immaterialrätten. Vi måste kanske vända åter till frågan om varför vi har en immaterialrätt över huvudtaget.

GLOBALA UTVECKLINGSTENDENSER

Ett parallellspår till de diskussioner som fördes om etik, e-handel, upphovsrätt och patent var de olika nationella rapporter från hela världen som presenterades. Dessa var ofta kortfattade, men belysande.

Några av dessa föredrag refereras nedan.

Impact of the Intellectual Property Protection on the Economic Development in Egypt – Abd El-Mouty Azzam

Abd El-Mouty Azzam formulerade klart den meningsmotsättning som finns mellan industrialiserade länder och utvecklingsländer i dagsläget, när det gäller immaterialrätt. Utvecklingsländer, menade han, ser intellektuella uppfinningar och verk som allmän egendom, under det att industrialiserade länder ser det som privat egendom av stort värde.

Egypten, specifikt, vill respektera de internationella avtal som föreligger på området, men vill samtidigt ha en så stor och omfattande tekniköverföring som möjligt. Dessa två mål kan ibland komma i konflikt med varandra.

Azzam menade dock att Egypten på sistone har kommit att se att det är viktigt att i dessa konfliktsituationer, och överhuvudtaget, prioritera skyddet av immaterialrätt. Nya rön har nämligen visat att en ekonomi som respekterar de immaterialrättsliga skyddsformerna går bättre än en som inte gör det (och än mer så nu sedan WTO-avtalen ger världssamfundet reella möjligheter till handelssanktioner).

Legal Issues of Electronic Commerce in Czech Republic – Zbynek Loebel

Att de forna öststaterna är mycket intresserade av den nya elektroniska marknaden är ett uppenbart faktum. De har också kommit långt när det gäller lagstiftning på detta område.

En advokat från Tjeckien visade att lagarna och regelverken där i princip befinner sig på samma stadium i den rättsliga utvecklingen som de övriga europeiska ländernas. Det är frågor om personlig integritet, elektroniska förvaltningsprocesser, säkerhet och tillit som står på agendan i Tjeckien precis som i EU.

Det är möjligt, menade Loebel, att öststaterna inte hämmas av sitt arv på den nya elektroniska marknaden utan att det blir en ny start för alla – där ingen behöver hamna på efterkälken.

Information Technology and Yugoslav Intellectual Property Law – Mirjana Draculic, Ratimir Draculic

Ett föredrag med flera dimensioner hölls av Mirjana Draculic. På ett plan var det en redogörelse för de problem som möter den forna jugoslaviska rättsstaten i de nya digitala nätverken, men det var också ett föredrag där för resten av Europa okända problem som handelssanktioner mot elektronikimport och tekniköverföring spelade en framträdande roll.

Det var både intressant och litet skrämmande att se att det rättsliga systemet i det forna Jugoslavien förbereder sig för e-handel som alla andra, men under FNs handelsrestriktioner.

ANALYS

De olika händelserna under IFIP '98 och KnowRight '98 låter sig inte sammanfattas i någon enkel spådom som klarlägger IT-rättens framtid. Några observationer låter sig dock göras.

BREDA PERSPEKTIV EFTERLYSES

En tydlig röd tråd som gick genom hela konferensen var att breda perspektiv efterlystes. I sitt inledningstal sade den österrikiske minister som inledde IFIP '98 att vi står inför ett perspektivskifte, där nya vetenskaper, humaniora och samhällsvetenskap, måste träda in på den tekniska utvecklingens arena.

Integrationen mellan teknik och samhälle – där tekniken sprids till fler och fler vanliga användare – gör breda angreppssätt nödvändiga. Sociologi, psykologi, juridik och kommunikationsvetenskaper måste delta i den utveckling som sker.

Ett annat tecken på detta var den diskussion om tillit som genomsyrade mycket av konferensen. Det beslutades under KnowRight konferensen att utrymmet för en intressegrupp med ett brett fokus på tilliten till de globala nätverken skulle undersökas, och KnowRight-konferensen diskuterade också denna problematik tillsammans med den mer tekniska SEC-konferensen. Dessa diskussioner, där datavetare och jurister lärde av varandra, var mycket givande.

Överhuvudtaget var närvaron av icke-tekniker på IFIP '98 betydande. De olika konferenser som fokuserade på distansarbete och distansundervisning var fulla av pedagoger och lärare som diskuterade de nya medierna, den konferens som diskuterade kunskapsbaserade system hade en betydande andel filosofer och psykologer i deltagarlistorna.

Denna breda ansats har länge varit föremål för tal och ambitioner, men ser nu ut att realiseras i växande grad.

KAN VI LAGSTIFTA OM TEKNIK?

En annan fråga som är av central betydelse för utvecklingen av informationssamhället är om vi kan lagstifta om den tekniska utvecklingen. Detta problem är inte en trend, men det förtjänar ändå att tas upp i detta avsnitt eftersom svaret på denna fråga kommer att avgöra så mycket utav informationssamhällets framtida öden.

Diskussionen kan sägas innehålla två mot varandra stående teser: den ena deklarerar att den tekniska utvecklingen alltid går så fort att den rättsliga inte kan följa med. När den försöker följa med är kunskapsluckorna hos juristerna så stora att den lagstiftning som blir resultatet antingen ignoreras av marknaden eller innebär ett allvarligt hot mot utvecklingen. De som företräder denna åsikt menar att tekniken inte skall regleras annat än inom branschpraxis.

Den andra tesen menar att det utan lagar inte ges något informationssamhälle, utan endast en informationsekonomi. Det är sant, erkänner denna grupp, att den tekniska och den juridiska utvecklingen går i olika takt, men detta är inte ett hinder mot att regler som skyddar individen och främjar rättvisa skapas i samarbetet mellan lagstiftaren och branscherna. Om det finns kunskapsluckor så är det branschens ansvar att fylla dessa genom att delta aktivt i arbetet. En långt gången självreglering är inget annat än anarki, menar de som företräder denna tes.

Vilken av teserna är riktig? Det låter sig inte sägas – men utvecklingen i samhället idag tycks ske enligt de uppfattningar som står bakom den senare av dessa teser. KnowRight '98 gav inte anledning att tro att den första tesen vinner mark. De offentliga makthavare som deltog i diskussionerna gav tvärtom intryck av att vilja utöka samarbetet med organisationer som IFIP och därmed främja ett klimat där teknik och regelverk växer fram i samverkan.

Etik istället?

En annan – men mycket nära – frågeställning är den som behandlar etiken. Regler och lagar i all ära, men vore det inte bäst att människor uppför sig etiskt på Internet? Platon skriver att goda människor inte behöver goda lagar – de vill ändå det goda, och onda människor lyder inte goda lagar – så varför har vi lagar? Är det inte bättre att koncentrera sig på att skapa *goda människor*?

Svaret på denna fråga är givetvis att det vore önskvärt att alla vore goda människor, men hur önskvärt det än är, är det inte inom en överskådlig framtid sannolikt att vi kan lösa alla problem på detta sätt. Det etiska perspektivet har däremot en klar poäng i det att det påpekar att det fortfarande är människor vi har att göra med i det globala informations-samhället, och att vi har rätt att kräva att de uppför sig som människor, även om de sitter på andra sidan jordklotet bakom en skärm.

E-HANDELNS VÄXANDE BETYDELSE...

En extremt tydlig trend (om vi kan tala om trend när det gäller ett så uppmärksammat faktum) är e-handelns växande betydelse.

Olika ekonomiska prognoser reciterades som mantran (se ovan om siffran 1800 milj skr), och var och varannan talare pekade på möjligheterna till vinster och rationaliseringar i den nya handeln. Även inom juridiken har nu e-handeln hamnat i fokus ordentligt. Det är viktigt att avgöra frågor om bevisning, om e-kontrakts giltighet, om hur vi köper och säljer ickemateriella varor som program och bilder över nätet, hur vi reglerar internationella köp och hur vi skyddar vår integritet från intrång.

Det kan med betydande säkerhet sägas att vi kommer att se mycket skrivet om ämnet och mycket forskning omkring detta område under de närmaste åren.

Även på flera av de andra konferenserna stod e-handeln i fokus. Säkerhet, distanssamarbete och kunskapsbaserade system deltog alla i diskussionen.

...OCH DESS SKIFTANDE FORMER

Parallellt med den fokusering som sker på e-handeln händer också något annat: begreppet e-handel utsätts för kraftig överlastning och börjar brytas upp. (Redan i översättningen till svenska händer en mängd olyckliga saker med ordet *e-commerce*. E-handel (som blivit allmänt accepterat, tycks det) täcker inte in alla betydelser som finns i det engelska ordet *commerce*.²⁶ E-handel låter som om det var konsumenthandel som åsyftades och det betydande arvet från EDI-systemen faller nästan utanför.)

Att idag tala om e-handel som om det vore ett enhetligt fenomen är att begå ett allvarligt misstag. Det finns ingen ”generell e-handel” – utan det finns en mängd olika varianter på elektronisk affärsverksamhet.

Några indelningsgrunder – som framkom under KnowRight '98 – redovisas nedan. Dessa indelningsgrunder är inte på något sätt uttömmande, men de kan användas för att dela in området såsom det skildrades i de olika föredrag och *keynote*-anföranden som hölls under IFIP '98.

Indelning efter parter

Ett viktigt sätt att dela in de olika formerna av e-handel som har rättsliga konsekvenser är efter vilka parter det är som handlar.

---

²⁶ IT-kommissionen talar i och för sig om elektronisk affärsverksamhet, men detta har inte den klatschiga enkelhet som e-handel har. Frågan är om det kommer att vinna spridning i folkmun.

B2B

I *Business to Business* (B2B)-scenarion är det två företag som handlar med varandra. Avtal och villkor kan bestämmas med stor precision och utformas mycket fritt. Handeln kan omfatta en mängd olika saker. Denna del av e-handeln antas ha den större omsättning än konsumentmarknaden.

B2C

I *Business to Consumer* (B2C)-scenarion är det konsumentmarknaden som står i fokus, och de villkor som råder på denna är centrala. Frågor om konsumentskydd blir aktuella, och avtalsfriheten inskränks för säljaren.

Global eller nationell

Parterna kan vara globala multinationella företag och handeln internationell. Vanligtvis måste då lagvalsfrågor om tillämpligt lands lag regleras. Parterna kan också vara från samma land och styrda av nationella regelverk.

Företagsstorlek

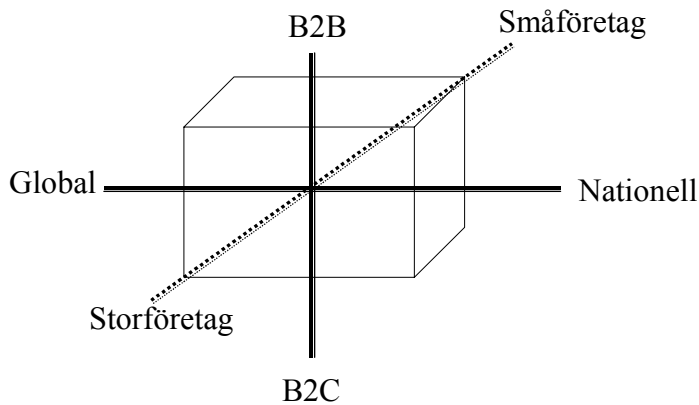
Parterna kan vara multinationella jättar som har en rik erfarenhet av elektroniska avtal och rättsliga frågor på nya marknader eller små och medelstora företag som inte har någon erfarenhet av den nya handeln, men stora vinster att göra.

Sammanfattar vi detta schematiskt kan vi konstruera ett rum där vi kan placera in olika typer av e-handel.

E-handelns dimensioner

efter parter -ett koordinatrum

Indelning efter föremål

Den nya affärsverksamheten kan givetvis också indelas efter vilken typ av objekt som hanteras.

Varor

Det kan röra sig om fysiska varor som det ofta gör i dagens handel på WWW.²⁷ Denna typ av handel är fortfarande beroende av transportindustrin. Det kan också röra sig om immateriella varor som musikstycken och programvara, som ligger närmare tjänster.

Tjänster

Informationsmäkleri och on-line aktiehandel är exempel på tjänster som har stor spridning i dagsläget. Banktjänsteanvändning över Internet växer också kraftigt. Denna typ av handel har andra villkor än den som sysslar med varor. Här finns skadeståndsrisker av en annan magnitud och en hel del ansvarighetsfrågor.

Indelning efter affärsmodell

Det går också att dela in elektronisk affärsverksamhet efter affärsmodell och distribution.

---

²⁷ Se Bokus på <http://www.bokus.se> och Amazon på <http://www.amazon.com>

Traditionell distribution (postorder)

Det finns många företag som ägnar sig åt traditionell distribution och som använder sin webbplats som en digital postorderkatalog. Dessa företag har vissa ganska väl kända ekonomiska och juridiska problem att ta ställning till i sin dagliga verksamhet.

Ny distribution

Det finns också företag som förmedlar kontakter mellan säljare och köpare och sedan distribuerar det köpta digitalt. Denna typ av distribution där användaren laddar ned ett program t ex, har sina egna villkor och problemställningar. Att agera mellanhand och stå för digitaldistribution är något annat än att driva en postorderfirma.

Indelning efter teknik

Vi kan så slutligen dela in den elektroniska affärsverksamheten efter vilken teknik som används.

Öppna nätverk

Om den elektroniska affärsverksamheten bedrivs öppet mot kunder som vi inte på förhand känner till på exempelvis Internet har vi en handel i öppna nätverk. Denna handel ställer höga juridiska krav på parterna och det avtal som slutes.

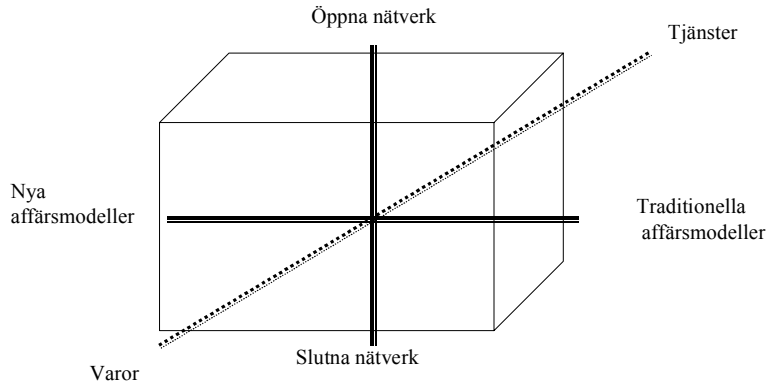
Slutna nätverk

Om den elektroniska affärsverksamheten bedrivs mellan två företag som redan känner varandra i ett därför dedicerat nätverk har vi en annan situation som är enklare att bedöma och som är betydligt mycket mindre riskfylld. Detta är till exempel fallet i enklare EDI-relationer.

Även dessa faktorer kan åskådliggöras i ett tredimensionellt diagram där de utgör axlar i ett rum.

E-handels dimensioner

övriga villkor - ett koordinatrum

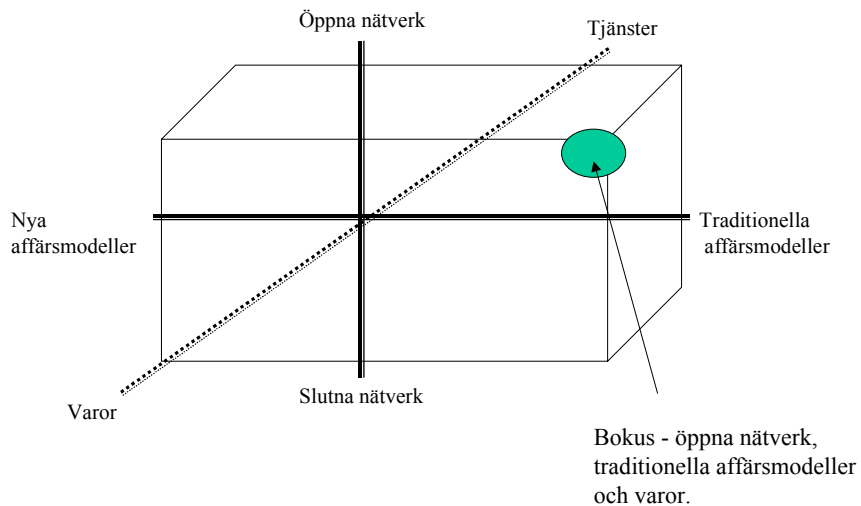
Vilken sorts e-handel?

Vilka slutsatser kan vi dra av denna mångfald av indelningar? Den viktigaste slutsatsen är enligt min mening att vi alltid bör fråga oss vilken typ av e-handel det är vi talar om. Vare sig det är juridiska, tekniska eller ekonomiska frågor så duger det inte längre att tala om e-handel som ett generellt begrepp: fenomenet har många olika dimensioner och betyder många olika saker.

Vi måste placera frågan tydligt, t ex genom att som ett stödverktyg använda koordinatrum som ovan. Koordinatrummen är givetvis ingen speciell eller uppseendeväckande uppfinning eller modell. De har bara fördelen att vara litet mer sammanfattande än ett diagram med två axlar. Vi ser där att Bokus, som säljer böcker över Internet får följande profil:

E-handelns dimensioner

övriga villkor - ett koordinatrum

Det finns skäl att tro att ordet ”e-handel” eller *e-commerce* snart kommer att tas ur bruk, eftersom det har kommit att betyda allting och därmed inget alls.

Istället kan vi vänta oss ett mer differentierat och professionellt språkbruk som förmår täcka in den mångfald av fenomen som idag får rymmas under ett enda ord.

PATENTSKYDDET FÖR PROGRAM UTÖKAS!

En annan mycket tydlig tendens som redan nämnts ovan är att patentskyddet för mjukvara expanderar på bekostnad av det upphovsrättsliga skyddet.

Integration

Anledningen till att vi nu ser en betydande förändring inom patentskyddet där mycket som tidigare skulle ha bedömts som icke patenterbart faktiskt erhåller patent är åtminstone delvis att leta efter i den pågående globaliseringen.

Det finns en önskan att harmonisera bestämmelserna, framförallt bestämmelserna i Japan, USA och EU.

Rekommendationer

Vad skall vi begära i dagsläget? Ska vi begära patent eller hävda upphovsrätt? Det feiga svaret är att det inte går att säga något generellt, men att den som har en mjukvara som på något sätt hör ihop med ett system bör försöka att söka patent på denna mjukvara. Om inte annat så för att skydda sig själv mot att någon annan gör det. Om patent avslås kan vi med visst lugn konstatera att det inte är sannolikt att en annan sökande får patent på den mjukvara vi har framställt.

AVSLUTANDE KOMMENTARER

Till sist bör bara konstateras att årets IFIP-konferensen var en magnifik tillställning. Det säger en hel del om den nya och växande IT-branschen att mottagningen i Wien skedde i *Wiener MusikVerein* (annars bekant från nyårskonserten från Wien) och att middag serverades senare samma kväll i *Wiener Rathaus* (Rådhuset i Wien).

IT-sektorn har nått en dominerande ställning i samhällslivet och påkallar uppmärksamhet från både ministrar och industri. När Intels ordförande Gordon Moore *keynote*-talade påpekade han att det idag finns lika många transistorer i världen som det finns myror. Teknifieringen sker med bländande hastighet. Vi ser hur processorhastigheter och minneskapacitet utvecklas explosivt, och vi frågar oss med Gordon Moore var det kommer att leda oss.

Med den grundinställning och den goda samarbetsanda som fanns mellan olika akademiska discipliner och mellan industri, näringsliv och forskning under IFIP-konferensen kan svaret på den frågan bli positivt.

Vi kanske inte kan se framtiden, men vi kan ana att den är ljus.

KÄLLOR

Brunnstein, Randle, Sint (ed)

KnowRight '98 2nd International Conference on Intellectual Property Rights and Free Flow of Information (Proceedings of the XV. IFIP World Computer Congress, 21 August 4 September 1998, Vienna/Austria and Budapest/Hungary).

A		I	
avtal	16	immaterialrätt	5, 13, 14, 27
B		immaterialrätten inom EU	21
bibliotek	7, 16, 17, 20, 25	infocivilisation	7
<i>Business to Business</i>	31	informationsfriheten	6
<i>Business to Consumer</i>	32	informationssamhälle	30
C		inskriftion	11
cach	10	integritet	9, 30
<i>cache</i> sidor	10	Internet	5, 6, 7, 8, 9, 10, 12, 13, 15, 17, 19, 20, 22, 30, 33, 34
copyleft	8	<i>Internet Service Providers</i>	10
D		internetleverantörerna	10
databaser	25	IT-sektorn	37
datorprogram	24	J	
<i>domain name grabbers</i>	18	Japan	23, 24, 35
domännamn	15, 18, 19	K	
E		konsumentmarknaden	31, 32
<i>e-commerce</i>	8, 13, 31, 35	kontrakt	15
e-handel	13, 16, 23, 27, 28, 31, 34, 35	kryptering	10
<i>E-handel</i>	5	L	
elektronisk affärsverksamhet	7, 31, 33	länkar	17, 18
elektroniska affärsverksamheten	33, 34	M	
<i>Etik</i>	5	multimedia	14
EU	10, 20, 21, 23, 25, 28, 35	multimediaindustrin	26
<i>European Patent Office</i>	23	mänsklig rättighet	8
F		O	
<i>framing</i>	17	objektorienterad utveckling	24
G		P	
<i>Globala utvecklingstendenser</i>	5	patent	23, 24, 26, 27, 35
globaliseringen	35	<i>Patent</i>	5
H		personlig integritet	28
<i>hacking</i>	9	PICS	8

---

piracy	9	U	
piratkopiering	9	undantag	16
<i>public domain</i>	7	Uniform Commercial Code 2B	21
R		upphovsrätt	5, 8, 11, 17, 21, 23, 26, 27, 35
ramar	17	upphovsrätten	4
S		utvecklingsländer	27
självreglering	22	Utvecklingsländer	27
T		V	
tillit	7, 28, 29	varumärke	18, 19
TRIPS-avtal	20	vattenmärkning	11
Trusted Third Parties	14	<i>web of trust</i>	23
		WIPO	16, 19, 20, 21